

A MEGVÁLTOZOTT DIVATFOGYASZTÁS TEORETIKUS FOGALMAI ÉS FOGYASZTÓI ATTITÚDJEI

Keszeg Anna, PhD habil

habilitált egyetemi docens

Moholy-Nagy Művészeti Egyetem

Babeş-Bolyai Tudományegyetem

keszeg.anna@mome.hu

DOI: 10.15170/ktk-fogyszimp-2023-04

A divatfogyasztás a fogyasztás sajátos területe, ahol a racionális és az irracionális, az élmény- és a presztízs-fogyasztás rendhagyó módon ér össze. Így a fogyasztáskutatás általában a sajátlagosságot hangsúlyozza – annak elismerésével, hogy a presztízs-fogyasztás formáit általában a divatjavak által tudjuk leírni, modellezni.

Miközben ez a terület hagyományosan a növekedésre és a tervezett többlettermelésre fókuszált, az elmúlt időszakban az iparágat ért külső és belső kritikák, az ökológiai aggodalom hatására egyre erőteljesebben fogalmazódik meg a nemnövekedés fogalma szerint elképzelt ruhakultúra kialakításának igénye. Itt a ruhakultúra a divatkultúra fogalma helyett áll. Tansy Hoskins divatújságíróé az a javaslat, hogy érdemes lenne a nem-kapitalista öltözködési rendszerek logikáját használni arra, hogy a divatot kimentsük a jelenlegi problematikus válságos állapotból (Hoskins, 2022). Hoskins részletes körképet ad az iparágon belüli működések fenntarthatatlanságáról. Fogyasztói szempontból a legfőbb probléma szerinte is az, hogy az iparág a túlfogyasztásra kondicionálja a fogyasztóit, így a nem-fogyasztás, újrahasznosítás, körkörös felhasználás stb. működési modelljei az egyéni tervezői és fogyasztói felelősségre apellálnak.

TAGADÓ FOGALMAK

A változtatás módoszataival kísérletező megközelítések általában abból indulnak ki, hogy a meglévő állapotok tagadása hozhat megoldást. A negatív tér strukturális működésének mintájára kidolgozott fogalmak (antidivat - Edelkört, é.n., csendes luxus, defashion - Niessen, 2022) közös állítása, hogy a rendszer megváltoztatása csak radikálisan érhető el. A kapitalizmussal szembeni attitűdök a Mark Fisher-féle realizmuson (Fisher, 2020) túllépve egyre inkább a radikalizmus irányába mozdulnak el (Demos, 2023). A radikalizmus a rendszer teljes tagadását, a belülről jövő, organikus változással szembeni szkepszist jelenti. Pozitív fogalomként jelent meg legutóbb a klímásiker kifejezés, mely az eredmények megünneplését, az ökológiai lábnyom csökkentésében küldetésüket betöltött kollektívok értékelését jelenti.

Ezeknek a belátásoknak a nyomvonalán haladva a problémafelvetés négy kérdéskört érint, a defashion, az antidivat, a csendes luxus és a klímásiker jelenségeit.

RADIKALIZÁLÓDHAT-E A FOGYASZTÓ ÉS A FOGYASZTÁS?

A fogyasztás megváltozásának modelljei két elemmel dolgoznak: egyrészt a fogyasztás ritmusát változtatják, serkentik a gyorstól a lassú felé való átmenetet. Másrészt a ruhákhoz kapcsolódó érzelmi kultúra (át)alakításával próbálkoznak.

A defashion mint divatellenes mozgalom tud-e érdemi változást elérni? Az említett fogalmak közül a leginkább radikális kifejezés, mely a globális iparági működés rendszeres és teljes kritikáját adja – antropológiai alapokról. A defashion egy tipikusan post-truth korszakhoz kapcsolódó jelenség, mely érzelmeket visz a fogyasztási dinamikák megváltoztatásába. A düh rendszeres megélésével és felhasználásával tervez új divatrendszert kialakítani.

Az antidivat mint trendellenes jelenség mennyire képes elkerülni a kapitalizmus esztétizáló logikáját, mely a forradalmi megközelítések vitorlájából rendszeresen kifogja a szelet? Az antidivat trendjelenség, mely a javak túltermelésével áll összefüggésben. A fogyasztót azonban arra kényszeríti, hogy alternatív helyek után nézzen, meghosszabbítsa a divatjóság megtalálásával eltöltött időt. Így a gyors fogyasztás helyett a tájékozódást, a keresés intenzitását is magába foglaló lassabb építkezés jön létre.

A csendes luxus jelensége be tudja-e fékezni a fogyasztást? A Succession című televíziós sorozat által népszerűvé tett jelenség egyelőre nem a fogyasztás lefékezését, hanem a fennálló fogyasztói attitűdök hangsúlyváltozását jelenti. A fogyasztó divatjavakra költött tőkéje nem csökken, csökken viszont a javak száma és növekszik a javak használatának élettartama. A csendes luxusban is megjelenik az érzelmi vonatkozás. A divattárgyhoz kapcsolódó érzelmi kötődés kialakítása és kibontakoztatása a tét.

A klímasiker/climate success jelensége képes-e inspirálni a tervezői munkásságot és milyen fogyasztásmodellek következnek belőle? A rituális ünneplés beépítése a fogyasztási dinamikákba (1. táblázat).

1. táblázat: A megváltozó divatfogyasztás kortárs jelenségei és az azokhoz kapcsolódó értékvonatkozások.

Fogalom	Időkezelés	Közösség	Érzelmi vonatkozások
Defashion	diszkontinuus	közösségi	düh, felháborodás
Antidivat	lassú	egyéni	értéktagadás
Csendes luxus	lassú	egyéni	érzelmi kötődés
Klímasiker	diszkontinuus	közösségi	eufória

Forrás: saját szerkesztés

HIVATKOZÁSOK

- Demos, T. J. (2023), *Radical futurisms: Ecologies of collapse, chronopolitics, and justice-to-come*. Sternberg Press, London
- Edelkoort (é.n.). Anti_Fashion Manifesto | lidewij edelkoort. Letöltés helye: https://www.edelkoort.com/2015/09/anti_fashion-manifesto-2/ 24 September 2023
- Fisher, M. (2020), *Kapitalista realizmus* (Tillmann Ármin, Trans.). Napvilág Kiadó, Budapest
- Hoskins, T. E. (2022), *The anti-capitalist book of fashion*. Pluto Press, London
- Niessen, S. (2022), „Defining defashion: A manifesto for degrowth”, *International Journal of Fashion Studies*, 9, Issue Decolonizing Fashion as Process, 439–444. https://doi.org/10.1386/infos_00082_7